ISSN: 2349-6002

Environmental science Ecology and sustainability

Janvi shantilal Bhatti[1], Dr. Kajal D. Khunti[2]
[1]*Department of Economics, D.r V.R Godhaniya P.G Center. Porbandar*
[2]*Guide, D.r V.R Godhaniya P.G Center. Porbandar*
doi.org/10.64643/IJIRTV12I8-190313-459

સારાંશ -ડિજિટલ લર્નિંગ અને ઇકોલોજી ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં શિક્ષણમાં વૃદ્ધિ લાવે છે ટેકનોલોજીના વધતા જતા ઉપયોગને કારણે રોજગારીમાં વધારો થતો જોવા મળે છે. Challenges છે પરંતુ યોગ્ય નીતિઓ ભાષાઓ અને ગ્રામ્ય વિકાસ સુદ્રઢ બનેલો જોવા મળે છે અને technology learning + skill training સાથે યુવા રોજગારીમાં વધારો થશે. આજના બદલાતા છતાં યુગમાં ડિજિટલ લર્નિંગ અને ઇકોલોજી શિક્ષણમાં ક્ષેત્રમાં મહત્વપૂર્ણ પરિવર્તન લાવી રહ્યું છે અહીં ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં ખાસ કરીને ડિજિટલ માધ્યમો દ્વારા ડિજિટલ શિક્ષણની ઉપલબ્ધ થઈ છે એ લર્નિંગ સાધનો એક ગ્રામીણ વિદ્યાર્થીઓ માટે નવા જ્ઞાનના દ્વાર ખુલ્લા કરી રહ્યા છે. ડિજિટલ લર્નિંગ અને ઇકોલોજી આધુનિકતાના કારણે ગ્રામીણ વિકાસ ઉપર પડતી અસરો અને પડકારો તથા ડિજિટલ લર્નિંગ દ્વારા થતા લાભોનો અભ્યાસ અને તેના હેતુને ધ્યાનમાં લેવામાં આવેલ છે.

વિષય પ્રવેશ

આધુનિક યુગમાં ટેકનોલોજી તથા સંચાર માધ્યમોનો ઝડપથી વિકાસ થઈ રહ્યો છે. આના કારણે માનવજીવન તથા તેના વિવિધ ક્ષેત્રોમાં પણ આ પરિબળ અસર કરી રહ્યું છે અને આજે બદલાવ આવી રહ્યો છે તેના કારણે શિક્ષણ ક્ષેત્ર પર ખૂબ જ ઊંડી અસર થઈ રહી છે ડિજિટલ લર્નિંગ ઇકોલોજી એ શિક્ષણની એવી વ્યવસ્થા છે કે જેમાં ડિજિટલ સામગ્રી જેવી કે સ્માર્ટફોન , ઇન્ટરનેટ , લેપટોપ , કોમ્પ્યુટર આ બધી જ ડિજિટલ સામગ્રી અને ટેકનોલોજી આધારિત પરિબળોનો ઉપયોગ ખૂબ જ ઝડપથી વધી રહ્યો છે.

પરંતુ ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં રોજગારી , શિક્ષણ અને વિકાસની તકો મર્યાદિત રહી છે પરંતુ શિક્ષણ અને રોજગાર ક્ષેત્રે આધુનિક ટેકનોલોજી અને ડિજિટલ લર્નિંગ ના કારણે ગ્રામીણ વિકાસને નવી ગતિ મળી છે. અને જ્યારથી ઓનલાઇન શિક્ષણની શરૂઆત થઈ છે ત્યારથી વિદ્યાર્થીઓને ગુણવત્તા સફળ શિક્ષણ અને વૈશ્વિક જ્ઞાન સાથે જોડવાની તક મળી છે અને સાથે સાથે ઈ ગવર્નન્સ , કૃષિ માહિતી , આરોગ્ય સેવાઓ , ડિજિટલ સેવાઓ અને સ્વરોજગારીની તકોમાં વધારો થયો છે.

આ સંશોધનનું હેતુ એ ડિજિટલ લર્નિંગ, ઇકોલોજી અને આધુનિક ટેકનોલોજીના કારણે ગ્રામીણ વિકાસ પર પડતા શૈક્ષણિક, સામાજિક અને આર્થિક અસરોનો અભ્યાસ કરવો એ રહેલો છે અને આની સાથે સાથે ડિજિટલ લર્નિંગ ના કારણે ગ્રામીણ વિસ્તારમાં ઉભા થતા પડકારો તેના વિશે નો અભ્યાસ કરવાનો છે અને આ અભ્યાસમાં સંશોધનનો એક મહત્વપૂર્ણ ભાગ રહેલો છે.

પરિચય (introduction)

ભારતમાં આજે ગ્રામીણ ક્ષેત્ર એ સૌથી મોટા લોકશાહી ટેકનોલોજી અને ટ્રાન્સફોર્મેશનનો ઉપયોગ કરી રહ્યા છે શિક્ષણના માળખામાં આજે ડિજિટલ લર્નિંગ સીસ્ટમ એન્ડ ઇકોલોજીએ નવી આશા અને નવી તક લાવી છે. ડિજિટલ ઇકો સિસ્ટમ એટલે ઇન્ટરનેટની સુવિધા એ લર્નિંગ, સ્માર્ટફોન , લેપટોપ અને ટેબલેટ તથા ઈ ગવર્નન્સ સેવાઓનો એક સમગ્ર માળખું છે જે લોકો સુધી જ્ઞાન પહોંચાડે છે. તથા તે જ્ઞાનનો વિસ્તાર કરે છે અહીં

ઇકો સિસ્ટમ અને આધુનિક ટેકનોલોજી ગ્રામ્ય વિસ્તારોનો વિકાસ કરી રહી છે, તથા લોકોને સક્ષમ બનાવી રહી છે.

ઇકોલોજી વિશે (about ecology)

ઇકોલોજી એ એક એવું માનવ નિર્મિત તંત્ર છે જેમાં જીવંત ઘટકો (living organisms) અને અજીવ ઘટકો (non – living elements) એ પરસ્પર એકબીજાની સાથે સંકળાયેલા હોય છે અને પરસ્પર એકબીજા પર આધારિત હોય છે. ટૂંકમાં આપણે એમ કહી શકીએ કે જીવ પર્યાવરણ અને તેમની વચ્ચે થતી ક્રિયાઓનું સંયોજન એટલે ઈકો સિસ્ટમ અને આ શબ્દ ગ્રીક ભાષા પરથી બનેલો છ. ECO - ઘર / પર્યાવરણ, સિસ્ટમ - વ્યવસ્થા અર્થાત જ્યાં જીવો નિવાસ કરે છે તેવી પર્યાવરણીય વ્યવસ્થા જેને ઇકો સિસ્ટમ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

વ્યાખ્યા :

ઇકોલોજી એ જીવસૃષ્ટિ માનવી પ્રાણી તથા વનસ્પતિ અને કુદરતી પર્યાવરણ જેમ કે હવા પાણી માટી ઉર્જા વગેરે પર્યાવરણીય તત્વોનો પારસ્પરિક સંબંધોનો અભ્યાસ કરે છે.”

ઇકોલોજી એટલે શું ?

ઇકોલોજી એટલે કુદરતી સંતુલન જાળવવું સંશોધનનો યોગ્ય ઉપયોગ કરવો અને પર્યાવરણને કોઈ પણ પ્રકારનું નુકસાન પહોંચાડ્યા સિવાય વિકાસ સાધવો જેને ઇકોલોજી તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. ઇકોલોજીએ જીવિત ઘટકો સુક્ષ્મ જીવોનો અને અજીવિત ઘટકોનો પણ અભ્યાસ કરે છે. જેમાં જેવી ઘટકો અને અજીવિક ઘટકો એ મુખ્ય ભૂમિકા ભજવે છે.

ઇકોલોજીના મુખ્ય ઘટકો

1. જીવિત ઘટકો : જીવિત ઘટકોમાં માનવી પ્રાણીઓ વનસ્પતિ તથા સૂક્ષ્મ જીવોનો પણ સમાવેશ કરવામાં આવે છે.
2. અજીવિત ઘટકો : અજીવિક ઘટકોમાં પાણી, હવા, માટી, તાપમાન સૂર્ય ઉર્જા, પ્રકાશ વગેરેનો ઘટકોમાં સમાવેશ થાય છે.
3. પારસ સ્થિતિક તંત્ર : પારસ સ્થિતિક તંત્રમાં જીવ અને અજીવ ઘટકો વચ્ચેનું સંતુલિત તંત્ર જાળવવામાં આવે છે.
4. જૈવ વૈવિધ્ય : જય વૈવિધ્યમાં વિવિધ જાતના સજીવોનું અસ્તિત્વ જોવા મળે છે.

ગ્રામીણ વિકાસમાં ઇકોલોજીની ભૂમિકા

1. કૃષિ ક્ષેત્રે જૈવિક ખેતીને પ્રોત્સાહન આપે છે.
2. પાણી તથા વરસાદી પાણીનો સંગ્રહ કરે છે.
3. માટીની ઉપર શક્તિ જાળવી રાખે છે.
4. સ્થાનિક સંશોધનો આધારિત રોજગારીનું સર્જન કરે છે.

ઇકોલોજી અને તેનો શિક્ષણ માટે નો ફાળો

1. પર્યાવરણ અંગે લોકોમાં સમજ વિકસે છે .
2. ટકાઉ વિકાસ કરવા લોકો જાગૃત બને છે.
3. કુદરત પ્રતિએ વિદ્યાર્થીઓમાં સંવેદનશીલતા ઉદ્ભવે છે.
4. ગ્રામીણ વિસ્તારમાં સ્વચ્છતા અને આરોગ્ય સુધરે છે.

ઇકોલોજી દ્વારા થતા લાભો

1. કુદરતી સંસાધનોનું સરક્ષણ થાય છે.
2. પર્યાવરણીય પ્રદૂષણ ઘટે છે.
3. ટકાઉપણું વધે છે અને સંતુલન પણ વધે છે.
4. ગ્રામ્ય જીવન ગુણવત્તામાં સુધારો થાય છે.
5. વિશેની પેઢી માટે તે સંશોધનો પ્રાપ્ત થઈ રહે છે.

પડકારો

1. જંગલોનો વધારે પડતો વિનાશ થાય છે.
2. કૃષિ તથા ઔદ્યોગિક પ્રદૂષણમાં વધારો થાય છે.
3. જળવાયુ પ્રદૂષણમાં વધારો થાય છે.
4. જન સંખ્યામાં વૃદ્ધિ ઉદ્ભવે છે.
5. પર્યાવરણ અંગેની અજ્ઞાનતા અને બેદરકારીમાં વધારો થાય છે.

અભ્યાસના લક્ષ્યો

1. ઇકોલોજીની સાથે સાથે ટકાઉપણું પણ સમજાવવું.
2. ગ્રામીણ વિકાસ પર ઇકોલોજીની અસરને તપાસવી.
3. પર્યાવરણના સંરક્ષણ અંગે જાગૃતિ વધારવી.
4. ટકાઉ વિકાસ કરવા માટેના સૂચનો આપવા.

સાહિત્યની સમીક્ષા

1. પ્રાચીન સમયમાં ગ્રામીણ શિક્ષણ છે તે પારંપરિક પદ્ધતિ પર આધારિત હતું પરંતુ જ્યારથી ડિજિટલ લર્નિંગ આવ્યું ત્યારથી જ ઓનલાઇન શિક્ષણ આવ્યું જેથી શિક્ષણની વ્યવસ્થા ખૂબ જ સરળ બની ગઈ.
2. ઈ લર્નિંગ એ ગ્રામીણ વિદ્યાર્થીઓને સારી અને ઉચ્ચ ગુણવત્તા વાળું શિક્ષણ પ્રદાન કરે છે ભારતમાં DIKSHA , SWAYAM , e- pathshala જેવા portal grades platforms દ્વારા શિક્ષણ મનાવી દિશાની કિરણ પ્રકાશિત થઈ છે.

અભ્યાસની પદ્ધતિ (methodology)

1. દ્વિતીયક માહિતી, પુસ્તકો, જર્નલ તથા અહેવાલો.
2. સરકારી અહેવાલો તથા બિન સરકારી અહેવાલો .
3. ઇન્ટરનેટ અને સંશોધનના લેખો.
4. તુલનાત્મક તથા વિશ્લેષણાત્મક અભ્યાસ.

ભવિષ્યની શક્યતાઓ (future scope) :

1. ગ્રામીણ સ્તરે ઇકોલોજી આધારિત વિકાસના પ્રોત્સાહન આપવું
2. પર્યાવરણ મૈત્રી ટેકનોલોજી નો ઉપયોગ કરવો.
3. Green jobs એટલે કે હરિત રોજગારીનું સર્જન કરવું.
4. ઇકોલોજી ને લગતા અભ્યાસક્રમ ને વધુ મજબૂત બનાવવા.

1. ઇકોલોજી નો પ્રભાવ :

ડિજિટલ ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર અદ્યતન ઇન્ટરનેટ ઈ ગવર્નન્સ સરકારની સેવાઓ બેન્કિંગ આધાર સબસીડી વગેરે ઓનલાઈન. Skill portals દ્વારા યુવાનોને ડિજિટલ અભ્યાસની તકો પ્રાપ્ત થઈ રહી છે.

નિષ્કર્ષ (Conclusion)

ડિજિટલ લર્નિંગ અને ઇકોલોજી ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં શિક્ષણમાં વૃદ્ધિ લાવે છે. ટેકનોલોજી ના વધતા જતા ઉપયોગને કારણે રોજગારીમાં વધારો થતો જોવા મળે છે.

Challenges છે પરંતુ યોગ્ય નીતિઓ, ભાષાઓ અને ગ્રામ્ય વિકાસ સુદ્રઢ બનેલો જોવા મળે છે. અને tecnology learning + Skill Training સાથે યુવા રોજગારીમાં વધારો થશે.

સંદર્ભ સામગ્રી (Refrence)

1. ઓડમ ઈ. પી fundamental of ecology.
2. પર્યાવરણ અને વન મંત્રાલય ભારત સરકારને અહેવાલો.
3. યુનેસ્કો પર્યાવરણ શિક્ષણ સંબંધથી પ્રકાશન
4. ગુજરાતી પર્યાવરણ વિષય એક પાઠ્યપુસ્તકો.
5. વિવિધ સંશોધન જનરલ અને લેખો.